

Záhonyi András

OKos betűk – Oktalan számok?

(Számneveink "kakukktojásai": nyolc, kilenc, harminc)*

Játékos kísérlet számneveink teljesebb, EGYséges rendszerbe foglalására

Az általunk elfogadott feltételezések

Feltételezett kopás (rövidülés): tíz > tz > c

Feltételezett hangátmenet: gy > ny

-tlen, -tlan: fosztóképző

-ven, -van: a 10-es helyi értékű számok képzője

Nyolc

8 = eGY + -tlen + c → egytlenc → enytlenc → nyelc → nyolc

Igen ám, de ez a 9-re illik (1 nélküli 10)!

Felmerül a kérdés: lehet, hogy a névadás során a 8-at és a 9-et összekeverték (felcserélték)?

A „ny” megjelenésére a 8-as szám hangalakjában a vogul és az osztyák mutat párhuzamot:

8 = n'ololov (vogul), 8 = n'uwty (osztyák).

Az akadémiai nyelvészet szerint a 8 NY-nyel kezdődő hangalakját tőlük vettük át. (?)

A magasról mély hangrendre váltás (nyelc → nyolc) okát egyelőre kutatjuk.

Most nézzük meg, mit tudunk kezdeni a „kilenc” hangalakkal!

Kilenc

9 = Két + -tlen + c → kétlenc → kilenc

Ez pedig a 8-ra illik (2 nélküli 10).

Úgy tűnik tehát, hogy a 8 és a 9 számnevünk hangalakja valamikor ténylegesen „összekeveredett” (felcserélődött)!

Harminc

Hivatalos értelmezése „három tíz”. A tízeseket alkotó „negyven”, „ötven”, „hatvan”... képzési sorából azonban kilóg.

A „három+van” (vagyis a „3+van”) viszont már beleillene a sorba (lásd tovább: 4+ven, 5+ven stb.)

Hét

Miért hasonlít annyira egymásra az „öt”, a „hat”, a „hét” és a „két” számnevünk hangalakja? Ez bizony zavart okozhat a számok szóbeli megértésében!

Az orosz 7 (szem) és 8 (vószem), valamint a 3 (tri) és a 4 (csitiri) is igen hasonló – de az oroszban csak két számnévről, nem háromról vagy négyről van szó.

Kézenfekvő tehát, hogy feltételezzük: a „két” számnevünkkel egybecsengő „hét” számnevet eredetileg egy másik hangalakkal fejezték ki.

Logikus feltevésünk:

7 = 10-3

vagyis

7 = három + -tlan + c → három(tl)anc → harm(l)anc → harm(l)inc

A mélyről vegyes hangrendre váltás (harmanc → harminc) okát egyelőre kutatjuk.

1-től 100-ig számneveink **logikus elnevezései** tehát:

Egy, két, három, négy, öt, hat, harm(l)inc, kilenc, nyolc,

tíz..., húsz, har(o)mvan, negyven, ötven, hatvan, harm(l)incvan, kilencven, nyolcvan, száz.

Az olvasóra bízunk, hogy az előbbieket humoros játéknak, vagy véresen komoly rendteremtésnek veszi-e. Aki nem hiszi, járjon utána! Kérdezze meg őseinket...

S ha ők azt felelik: jól hangzik, de nem így volt, akkor is egy jót játszottunk anyanyelvünkkel!

* Következő számunkban közöljük Borbola János, Czeglédi Katalin stb. kutatók írásait is a számokról.